

CERCETĂRI VECHI ȘI NOI DESPRE FAMILIA HANDOCA

Ana TRINCĂ-BURUIANĂ

Scrierile ce conțin date referitoare la neamul Handoca, la aspecte din viața și familia unora dintre urmașii acestui neam - printre care și Dumitrache A. Handoca - sunt cunoscute din bibliografia de specialitate. Textul de față pune în valoare unele informații și documente inedite, rod al unei investigații personale în Arhivele publice ieșene, precum și în arhive particulare. Aceste reprezintă o nouă contribuție la istoria acestei vechi familii, cu o istorie de peste cinci secole.

Apariția lucrării lui Dumitru I. Handoca, *Documente și mărturii ale familiei Handoca (Andoca), Moldova, secolele XVI-XX. Studiu genealogic al familiei Andoca (Handoca)*, în anul 1983, reprezintă o contribuție valoroasă la cunoașterea istoriei acestei familii¹. Autorul, Dumitru I. Handoca, este fiul lui Iancu Handoca și unul din numeroșii nepoți ai strărarului Dumitrache A. Handoca (1812-1899). Lucrarea a fost întocmită, îndeosebi prin cercetarea documentelor vechi păstrate de urmașii familiei Handoca și prin mărturiile rudelor apropiate. Autorul, născut la 1900, mărturisește că și-a început târziu cercetările, prin anul 1980, iar actele de familie ale bunicului său, păstrate o vreme în arhiva familiei, fuseseră pierdute în timpul refugiului din 1944. Această pierdere a făcut ca efortul reconstituirii trecutului Handoceștilor să fie cu atât mai mare. În acest efort de recuperare a memoriei familiale, de mult ajutor i-au fost însemnările făcute de bunicul său pe un vechi *Ceaslov*. Acesta schițase o adevărată cronologie a familiei, de la căsătoria din 1845, până la nașterea ultimului său copil, în anul 1875.

Dumitru Iancu Handoca arăta în lucrarea sa disponerea satelor unde strămoșii familiei Handoca erau stăpânii unor moșii însemnate, majoritatea fiind amplasate în ținutul Vasluiului. Autorul a realizat arborele genealogic al neamului său din secolele XVI-XX, ramura Andoca, cel al familiei lui Ion Handoca. El consemnează câteva date despre Ioniță Handoca din Petrești și fiul acestuia Grigore Handoca din Ploiești, despre Ștefan Handoca și Constantin, fiul său din Măcin. Apoi face un scurt istoric privitor la Andronache și fiul său Dimitrie sau Dumitrache Handoca din Pocreaca, urmașii acestuia, rudele colaterale și arborele genealogic. La acestea se adaugă și câteva note despre ramura lui Mihalache Handoca din satul Șcheia și a fiului său, Nicolae Handoca din București. Tot el oferă și câteva mențiuni despre fiii lui Zamfirache Handoca, nepoții lui Dumitrache A. Handoca, Iustin și Victor, deveniți actori, precum și alte date ce înlesnesc înțelegerea întregului text. Studiul genealogic, terminat în 1983, pune accentul pe descendenții bunicului autorului, Dumitrache Handoca (șătrar la 1842, cămăraș, apoi sameș la 1855), fiu lui Andronache și al Aniței Handoca.

¹ Dumitru I. Handoca, *Documente și mărturii ale familiei Handoca (Andoca), Moldova, secolele XVI-XX. Studiu genealogic al familiei Andoca (Handoca)*, Iași, 1983, SJIAN, Manuscrise, studiu dactilografiat și multiplicat, însoțit de cu arbori genealogici.

În monografia comunei Ipatele, distinsul filolog Mircea Ciubotaru realizează o sistematică cercetare despre familiile vechiului neam Handoca (și despre alte familii), în contextul istoric al timpului, de la primele lor mențiuni din prima jumătate a secolului al XVI-lea, până la începutul secolului XX². Sunt vizate satele unde unii dintre urmașii acestor familii își aveau moșiile sau își duceau traiul, realizând legăturile dintre unii descendenți ai generațiilor vechi, curgători din fostul clucer Andoca, generații trăitoare în veacul al XIX-lea și urmașii lor. Descoperind în Arhive un document cu referire la familia Handoca, Mircea Ciubotaru deslușește adevărul istoric, dând și răspuns unor întrebări ce și le adresa, cu aproape două decenii în urmă, Dumitru I. Handoca, autorul studiului genealogic amintit, privind datele necunoscute sau necercetate atunci, precum și curgerea stăpânirii pe moșiile neamului Handoca.

De istoria acestui neam s-au preocupat și sunt preocupați unii urmași din generația actuală, succesori ai unor familii Handoca, prin realizarea unor cercetări ce reconstituie unele secvențe din trecutul strămoșilor, în memoria lor. Astfel, doamna Irina Roxana Petre, urmașă a acestui neam, este autoarea studiului intitulat *Neamul Handoca în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea*, prezentat într-o comunicare la al XVI-lea Congres de Genealogie și Heraldică, desfășurat la Iași, în perioada 10-12 mai 2012.

La informațiile genealogice cunoscute din aceste lucrări, putem adăuga câteva din datele inedite, culese din documentele păstrate fie în Arhivele Naționale din Iași, fie în arhivele școlii din satul Pocreaca, unde Dumitrache Handoca și Ecaterina (Catinca) Handoca, născută Crivăț, și-au petrecut mai mult de jumătate din viață. Datele adăugate la cele scrise anterior pot contribui la completarea tabloului unei vieți de familie, deosebită în felul ei, din veacul al XIX-lea.

Dumitrache Handoca, ispravnic al ocolului Crasna din ținutul Vaslui, apoi subprefect de Crasna³, avea 33 de ani și rangul de șetrar în anul 1845, când se stabilea în satul Pocreaca⁴. Aici și-a petrecut 45 de ani din viață, până la bătrânețe, când s-a mutat cu familia în Iași.

Catagrafia anului 1845 arată starea satului răzășesc Pocreaca cu Trestiana: mazilii și ruptașii nu erau înregistrați, înscriși fiind doar 45 de birnici pe moșia răzășească, 20 de birnici pe moșia spătarului Neculai Milu și 19 birnici pe moșia vornicului Alecu Balș, noul cumpărător de pământ din zonă. La instalarea în sat, în 1845, Dumitrache Handoca își organizase bine gospodăria. Catagrafia înregistra nominal „străini, argați tocmiți cu hac la dumnealui șătrar Dumitrache Handoca”; în 1851 acesta avea ca vizitiu pe Mihai sãn Ioan, „însurățel” din 1849, venit din Târgu Frumos, numit apoi, Mihai sãn Ioan Vezetu.

Catagrafia anului 1851 îl arată pe Dumitrache Handoca ca fiind urmaș din „familia Telimanească”. Familii cu numele Teliman existau în sat, apărând prin căsătoria tânărului Ioan Teliman cu Ana, fiica preotului Lupu din Dumitrești. Acest sat a fusesse înființat pe fosta moșie Popești și Pocreaca, dar Telimăneștii își vânduseră partea de pământ vornicului Neculai Milu, după cum semnează „Ana, fiica preotului Lupu, soția lui Ioan Teliman” în hotarnica din 29 aprilie 1845, întocmită de sărdarul Iordache Teliman, în 1843⁵. În 1851, cu

² Mircea Ciubotaru, *Comuna Ipatele. Studiu istoric. Toponimie*, Editura Apollonia, Iași, 2000.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași (SJANI), Judecătoria Vaslui, dos. 828/1856.

⁴ SJANI, Visteria Moldovei, dos. 252/1845 și dos. 431/1851.

⁵ SJANI, Divanul Domnesc, dos. 188/1843.

privire la birnicul Ioan Teliman se consemna, în rubrica „luare aminte” că: „în catagrafia perioadei a-3-a au fost înscris între căpătăieri, ca argat, în slujba D-lui șătrarului Handoca, fără a fi argat, în urmă arătându-să că el *ar fi din familia Telimănească, din care s'ar afla și boeriu*; au căpătat document de postelnicel din 1846, iară s-au dovedit a fi de neam de birnici”⁶. Cercetînd catagrafia anului 1820, putem constata că în ea nu se află înregistrat nimeni cu numele „T(ă,i)eliman”⁷.

În anul 1831 era înscris un Ioan sîn Ioniță Tăliman, fiind mangalagiu al curții⁸, care după șapte ani, era înregistrat la birnici⁹. În anul 1845, el devenise postelnicel, avînd carte obținută încă din 1840 și se afla în slujba „D-lui șătrarului Handoca”¹⁰. În alt document, din 30 mai 1855, semna ca vornic al satului *Constandin sîn Ioan Teliman*¹¹. Numele de Tă(e,i)liman era purtat și de unii funcționari (*amploiaiați*) ai isprăvniciei: sârdarul Iordache Tăliman și sârdarul Emandache Tăliman, menționați în anii 1842-1844¹².

La 1856, un anume Emandache Tăliman solicita alegerea părților sale de moșie din Popești și Pocreaca, ceea ce înseamnă că descindea dintr-o familie a satului¹³. În petiția întocmită în 14 aprilie 1844, el arăta că ar fi coborător „din Nastasia Tălimăneasa, fiica Sandei, fata Tofanei, fiică Dochiței sîn Andronic, feciorul lui Gavril Cumpănă” (fiul lui Dumbravă Giosanul, răzeș de moșia Popești și Pocreaca), dar la 25 mai 1844, Judecătoria Vaslui îi răspundea că „nu se poate desluși unde s-ar afla cu locurile, arătându-ne răzeșii că un asămine răzeș în satul lor nici au fost, nici este, neputînd înainta vreo lucrare Judecătoriei”¹⁴.

Se observă din cele prezentate o oarecare grijă față de membrii acestei familii, Te(ă,i)liman din partea lui Dumitrache Handoca. Cei ce notaseră în catagrafie datele privitoare la descendența „șătrarului Handoca din familia Telimănească” știau ceva. Adevărul stă în documentul citat în lucrarea cercetătorului Mircea Ciubotaru. Este vorba despre descoperirea unui zăpis din 2 mai 1836, unde se arăta clar *descendența lui Dumitrache Handoca din familia Tiliman, prin bunica sa paternă - Catrina, fiică lui Gavril Tiliman, soție lui Radu Handoca*. Așadar, bunicii șătrarului Dumitrache Handoca fuseseră Gavril Handoca și Catrina, născută Tiliman, ceea ce nepotul lui, Dimitrie I. Handoca nu știusese. Documentul descoperit a fost dovada stabilirii legăturii dintre generațiile mai vechi și cele de la începutul secolului al XIX-lea.

În 1845, când Dumitrache Handoca venise în Pocreaca, vistiernicul Alecu Balș cumpăra pământ, din Trestiana, de la unii răzeși ai satului. Ca privighetor al ocolului Crasna, Dumitrache Handoca a semnat mai multe zăpise¹⁵ de vânzare (din 11 iunie 1844, 22 mai, 9 iunie, 2 octombrie și 14 noiembrie 1845), înmânate răzeșilor satului Pocreaca cu Trestiana.

⁶ SJANI, Visteria Moldovei, dos. 431/1851.

⁷ *Ibidem*, dos. 5/1820.

⁸ *Ibidem*, dos. 197/1831.

⁹ *Ibidem*, dos. 250/1838.

¹⁰ *Ibidem*, dos. 252/1845.

¹¹ *Ibidem*, dos. 196/1854.

¹² SJANI, Judecătoria Vaslui, dos. 187/1843, dos. 200/1856.

¹³ *Ibidem*, dos. 249/1856.

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*, Tribunalul Județului Vaslui, dos. 65/1845.

Așadar, Dumitrache Handoca știa bine satul și cunoștea neamul răzeșilor, înainte de a se stabili în Pocreaca. Partea cumpărată de șătrarul Dumitrache Handoca de la Alecu Balș se afla în sudul¹⁶ satului Pocreaca, din apa Vasluiului până în hotarul moșiei mănăstirii Dobrovăț. Alecu Balș făcuse și alte schimburi asemănătoare, după cum precizează un zapis al vremii¹⁷. Dumitrache Handoca a cumpărat pământ și de la pităreasa Elenco Dospinescu, soția pitarului Mihalache Dospinescu, curgătoare din neamul Dumbrevă din Pocreaca¹⁸. Este posibil ca acesta să fi avut și „pământ rămas baștină”, dar dacă „baștină” nu a existat, avea alte motivații de a se stabili pe aceste meleaguri: poate glasul sângelui, poate prilejul de a cumpăra pământ mănos, la un preț convenabil, situat într-o zonă pitorească, liniștită, aflată la adăpost ca relief și intemperii, apropierea de Iași, sau alte motivații.

Familia Handoca locuia într-o casă din satul Pocreaca, preluată de la un localnic, Ioan Popovici, care fiind nemulțumit de neinspirata învoială sau înțelegere ce făcuse cu „D-lui dregătoriu”, pentru „casa ce cu ră credință mi se stăpânește”, se adresase cu o reclamație, în 16 iunie 1852, celor în drept, dar jeluitorul renunța, în scurt timp, la pretențiile sale¹⁹. Casa în care locuia familia Handoca ar fi fost, așa cum povestesc bătrânii localnici, o construcție cu temelie înaltă, cu cinci-șase trepte la intrarea din partea sudică, având după amintirile rămase, șase camere, dispuse pe un singur nivel, construcția fiind de formă pătrată; era prevăzută cu două intrări, una spre sud, alta spre est, cu orientare către sat și valea pârâului Pocreaca. Sub treptele înalte se deschidea gura beciului. Întreaga gospodărie era situată în partea sudică a satului, pe un teren plan, ce oferea o frumoasă priveliște dimineața la răsărit de soare, de partea dreaptă a pârâului unde începea marginea câmpului - *jităria*. După plecarea familiei Handoca, în casă se instalase infirmeria satului, folosită intens în perioada campaniilor militare ce au urmat. Cu timpul, nemaifiind întreținută, prin camerele ei ruinate, apoi doar pe temelia de piatră se jucau copiii satului, numărând încăperile, acumulându-și involuntar propriile amintiri, odată cu poveștile spuse de cei mari despre oamenii care au locuit acolo.

În Pocreaca s-au născut majoritatea celor douăzeci și doi de copii - după surse orale douăzeci și patru copii - ai acestei familii, crescuți cu mână (doică). Au învățat la școala din sat șapte dintre ei, cei pe care-i aflăm înscriși în cataloagele școlii de la acea vreme, și s-au căsătorit. Trei dintre fete, Olga, Sofia și Elisabeta erau înregistrate în documentele de stare civilă de după 1865, tot aici în „cătuna” Pocreaca²⁰. Comparativ, am redat și datele scrise în studiul genealogic, preluate din *Ceaslovul* cu însemnări:

- *Iustin Handoca* era născut la 23 aprilie 1855(-6), în comuna Poiana Cârnelui (Pocreaca). Absolvise cursul secundar la liceul din Iași, pe atunci Academia Mihăileană, urmase Școala divizionară, ajungând în 1876 sublocotenent în Cp. 7/ R 5 Infanterie. Este rănit grav în asaltul decisiv, dat pentru luarea redutei Grivița, în data de 30 august 1877²¹; a decedat

¹⁶ *Ibidem*, dos. 901/1860, 994/1860.

¹⁷ *Ibidem*, dos. 65/1845.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 882/1859. Divanul Domnesc, dos. 214/1852. Judecătoria Vaslui, dos. 200/1856.

¹⁹ SJANI, Ministerul de Interne, dos. 26261.

²⁰ SJANI, Stare Civilă, comuna Poiana Cârnelui, dos. 1866, 1868, 1871, 1872, 1874, 1875, 1876, 1888, 1889 și arhiva Școlii Pocreaca, județul Iași, dosarele anilor 1865-1884.

²¹ Tânărul ofițer a transmis și soldaților entuziasmul său, demonstrat prin fapte reale de arme, dorind să învingă adversarul, să-și vadă Țara neatârnată, fără gândul de a se salva pe sine, conform Florian Tucă, *Bărbați ai datoriei 1877-1878*. „Justin Handoca se distinge în atacul din 3 iulie de la Nicopol”, în luptele de „pe malul

în ziua de 8(10)? septembrie 1877, în spitalul din Turnu Măgurele. „A fost unul din cei mai bravi ofițeri din războiul de la 1877-1878”, purtat pentru cucerirea independenței de stat a României²². Anul de naștere și data decesului sunt notate diferit de sursele citate. Tatălui său îl numise Ion, anul nașterii fiind 1853.

- *Iancu Handoca*, elev în cls. I, a.ș. 1865-1866; e posibil să fie unul și același copil cu Ioan Handoca, deoarece prenumele, specific epocii, era de fapt același, data înscrierii în școală aceeași. În anul școlar următor 1867-1868, îl găsim urmând clasa a II-a, fiind înscris cu prenumele Ioan. Dovadă este și faptul că Dumitru I. Handoca îl numea pe tatăl său *Iancu*, iar Dumitrache Handoca îl notase cu *numele Ion*.

- *Victoria Handoca*, elevă în cls. I, a.ș. 1867-1868; după înscrisul tatălui ei fusese născută în 23 (?-f.l.) anul 1860.

- *Olga Handoca* s-a născut în anul 1846 în Pocreaca, conform actului de căsătorie; în anul 1868 s-a căsătorit cu Ion Iosipescu, arendaș originar din Bacău; data nașterii înscrisă de tatăl ei era 27 noiembrie 1846.

- *Dimitrie Handoca*, elev în cls. a IV-a, a.ș. 1875-1876; e notat de tatăl său a fi fost născut la 1 decembrie 1864.

- *Maria Handoca*, născută la de 20 mai 1872, conform datelor Stării civile, unde se află și semnătura tatălui declarant, D. Handoca, în chirilică (această copilă *nu e înscrisă în Ceaslov*, conform obiceiului său).

- *Ștefan Handoca*, decedat prunc de două luni în 1872; (numele din apă îi fusese Darie, născut la 12 martie 1872, conform însemnării tatălui său). Acești doi copii, Maria și Ștefan ori au fost gemeni, ori datele notate au fost de la început eronate, pentru că fiica Maria, căsătorită cu Grigori Iamandi, cu descendenți, fusese născută în 2 februarie 1852 și numită de tatăl ei cu numele de botez „*Marghioala*” ceea ce putea fi tot *Maria*, iar din apă *Haralambia*, având naș de botez pe Dumitrache din sat. Și autorul studiului genealogic o numește tot Maria, știind și notând că era născută în 1852, dar e posibil să fi fost și confundată cu Maria ce se născuse în 1872, pentru că vorbind de decesul Mariei (Iamandi!), el notează anul decesului a fi fost 1933, iar apoi, anul 1953, când ar fi avut 101 ani! Cert este că despre această a doua Marie, născută în 20 mai 1872, nu au știut, au confundat-o sau nu au amintit urmașii.

- *Ștefan Handoca*, născut la 20 ianuarie 1874, conform Stării civile, iar tatăl a notat data de 17 ianuarie. Elev al școlii din sat nu a fost. Este singurul copil fără nume din apă. Nu a fost cunoscut, dar nici amintit de autorul studiului genealogic.

- *Zamfir(u)ache Handoca*, născut la 20 ianuarie 1875, conform datelor Stării civile; elev în cls. a II-a, a.ș. 1883-1884; tatăl său îl notase a fi fost născut în februarie, f.z. 1875, iar de autorul studiului genealogic, în 1873.

- *Zoe (Zoița la școală) Handoca*, născută la 3 februarie 1871, conform Stării civile; elevă în cls. I, a.ș. 1877-1878; după înscrisul părintelui ei, născută la data de 3 ianuarie 1871.

- *Sofia Handoca*, născută în comuna Ciorțești la 20 februarie 1868, conform actului de căsătorie; înscrisă la școala Pocreaca în 1875; la 19 ani, în februarie 1888, se căsătorește cu Ion

Dunării, sub focul bateriilor turcești”, la 27 august, în asaltul R.13 Dorobanți la <Grivița 1>, „în atacul D.4 Infanterie asupra redutei <Grivița 1>; este grav rănit, dus la spital la Turnu Măgurele”. Se stinge la 8(10) septembrie 1877.

²² Florian Tucă, *Bărbai ai datoriei 1877-1878. Mic dicționar*, Editura Militară, București, 1979, p. 136-137 și Gheorghe Calmuțchi, *Eroii morți*, Editura Viața Românească, Iași, 1928, p. 32-33.

Zaharia de 24 ani, originar din Dolhești, Fălciu; tatăl ei o numise la botez *Săftica* și nu menționa data și locul nașterii ei, probabil ocazională, în satul Ciortești.

-? *Eliza Handoca*, elevă în cls. I, a.ș. 1875-1876;

-? *Elisabeta Handoca* de 20 ani, căsătorită în 1889 cu Grigori Gheorghiu de 24 ani, din Vaslui. Semnau în slăvonă părinții mirilor, iar martorii nunții fuseseră M. Tonegaru, D. Stavăru și ofițerul Stării civile, primarul Ioniță Petcu. Este documentul ce dovedește prezența acestei familii, în satul Pocreaca și în anul 1889. Tatăl notase ca dată de naștere a copilei *Elisaveta*, la 21 februarie 1869; posibil ca Elisabeta să fie una și aceeași persoană cu Eliza, pentru că datele acestor două fete coincid. Lipsa unor date, arată că Dumitrache Handoca nu nota imediat nașterea copiilor săi, iar pe parcurs mai interveneau uitarea și confuzia.

- *Alexandru Handoca*, avocat era fiul aceleiași familii. În anul 1919, era proprietar al moșiei Blaga²³, pământ preluat ca moștenire. Moșia Blaga includea și o parte din Slobozia Pocrecii, aflată pe dealul numit „la Roșu”, în vecinătate cu partea din Blaga. În documentele oficiale, era cunoscută sub denumirea de „moșia Blaga-Dospinescu”, propusă a fi expropriată, prin legea agrară de după Primul Război Mondial. Gospodăria lui Alexandru Handoca cuprindea: o casă cu șapte odăi, alte șase încăperi cu subsol, toate din zid, acoperite cu tablă, trei hambare din lemn acoperite cu tablă, ateliere, moară cu două perechi de pietre, mașini agricole și alte utilaje²⁴.

Despre un tânăr *Costandin Handoca*, aflăm dintr-un document că la 23 februarie 1864, solicita , „Onorabilului Comitetu al Școalelor din Stânga Milcovului” un „certificat de clase ce le-am studiatu în colegiu între 1860-1863, când am și întreruptu din cauza nemijloacelor necesare”. Doar după trei zile, solicita „a mă înscrie în numărul concurenților, potrivit meritului, pentru o catedră vacantă de cls. I, școala IV din Bârlad”, dar fiind respins revine în 17 septembrie același an cu dorința de a fi „admis în numărul concurenților pentru catedra de clasa I-iu de Cahulu”²⁵. Dacă dorea să-și înceapă activitatea profesională se poate deduce că ar fi avut cel puțin 18 ani (să fi fost născut prin 1847?), ceea ce înseamnă că ar fi fost născut, crescut și ar fi copilărit tot în Pocreaca, dar clasele primare nu le-a urmat în sat pentru că școala s-a înființat abia în anul 1865. La 25 mai 1865, el solicita un certificat din care să rezulte că „subsemnatul” a absolvit „III clase gimnazicale”, în anul școlar 1861-1862. A primit certificatul solicitat și anexa cu rezultatele obținute la toate disciplinele studiate calificativele „*Eminentu*” și „*Prima*”²⁶. Să fi fost acesta *Costache*, al treilea copil al familiei Dumitrache și Ecaterina Handoca, născut în 15 decembrie 1848 (notat de tatăl său), ajuns avocat în Vaslui?

Semnalez prezența în documente a unui alt tânăr numit *George Handoca*, elev în clasa întâi la Școala „Trei Ierarhi” din Iași, aflat pe un tabel cu elevii premianți, el fiind recompensat cu mențiune onorifică²⁷, fără alte precizări din care am înțelege al cui fiu era.

În ceea ce privește „legenda” celor 24 copii, pare a fi fost bazată pe adevăr pentru că Dumitrache Handoca îl numește pe primul său născut *Mihail* cu numele din apă *Ion*, dacă e bine redat de autorul studiului genealogic sau dacă nu a fost o greșeală neobservată, iar

²³ SJAN Vaslui, Consilieratul agricol, dos. 72/1919.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ SJANI, Comitetul Central de Inspecțiune Școlară, dos. 52/1864.

²⁶ *Ibidem*, dos. 57/1865.

²⁷ *Ibidem*.

autorul afirmă că primul născut al bunicului său ar fi avut numele *Anton*! În plus, este și copila *Maria*, netrecută în *Ceaslov* de tatăl ei, dar recunoscută la nașterea ei, în data de 20 mai 1872, prin semnătura sa de tată-declarant, doi martori notați nominal și semnătura primarului; este confundată? apoi mereu, *ca nume*, cu Maria (de fapt Marghioala, zisă Maria), căsătorită Iamandi, născută în anul 1852! În ordinea venirii lor pe lume, copiii acestei familii, conform consemnării făcute în *Ceaslov* de Dumitrache A. Handoca, se numesc: *Mihail* (Ion) -n. 08. 12. 1845, *Olga* (Varvara) - n. 27. 11. 1846, *Costache* (Petrea)-n. 15. 12. 1848, *Ilinca* (Lisaveta) - n. 16. 10. 1849, *Ilinca* (Anghelina) - n. 16. 12. 1850, *Marghioala* (Haralambia) - n. 02. 02. 1852, *Iustin* (Ion) - n. 23. 04. 1853, *Marin* (Dumitru) - n. 19. 10. 1854, *Leonida* (Axinte) - n. 07. 02. 1856, *Alexandru* (Alexandru) - n. 28. 08. 1857, *Ion* (Ion) - n. 06-7. 01. 1859, *Victoria* (Paraschiva) - n. 23 ? f.l. 1860, *Agripina* (Agripina) - n. 25. 06. 1861, *Mihail* (Miron)-n. 07. 08. 1863, *Dumitru* (Ion) - n. 01. 12. 1864, *Elena* (Ioana) - n. 09-10. 01. 1866, *Săftica* (Profira) - n. ? f.l.z.1868, *Elisaveta* (Evghenia) - n. 21. 02. 1869, *Zoe* (Feodora) - n. 03. 01. 1871, *Ștefan* (Darie) - n. 12. 03. 1872, *?, Ștefan* (?) - n.17. 01. 1874, *Zamfirache* (Vasile) - n. ? f.z. februarie 1875. Lipsește fiica Maria - născută la 20. 05. 1872, declarată la naștere de tatăl ei! Numele din paranteză este dat de preot la botezul copiilor - un obicei vechi, local, dar întâlnit și în alte parohii ortodoxe.

Autorul studiului genealogic, Dimitrie I. Handoca scrie doar despre copiii care au ajuns la maturitate: Olga - căsătorită Iosipescu, Costache - avocat, Maria, dar de fapt Marghioala? (căsătorită Iamandi), Iustin ofițer - erou, Leonida primar la Bârzești, Alexandru avocat al statului, Iași, Iancu - Ion administrator de moșie, Victoria căsătorită Popovici, Dumitru - cofetar, So(ă)f(t)ica - căsătorită Zaharia, Eliz(s)a(beta) - căsătorită Ghiorghiu, Zo(e)ița - căsătorită Șuțu și Zamfirache - politician liberal, toți, în afară de Dumitru - cofetarul, cu descendenți; el amintește și de decesul a nouă copii.

Mulți din descendenții familiilor Handoca, trăitori în veacul următor, au devenit oameni cu pregătire superioară, medici, avocați, profesori universitari, actori, ofițeri așezați de viață, fiecare după vrea și vremuri.

Fiind considerat un om cu pregătire pentru acele timpuri, având și multă experiență în domeniul administrativ, Dumitrache Handoca era un om implicat în viața social-culturală a comunității. A fost contemporan cu arhimandritul Antonie Dumbrovă, originar din Pocreaca, îl cunoștea, de bună seamă, și pe arhimandritul mănăstirii Dobrovăț, Varlaam Sardeon, el însuși fiind ginerele protosinghelului Sima Crivăț și cumnat cu protosinghelul Iustin Crivăț, ajuns episcop de Roman. Unele însemnări, făcute pe un document al bisericii satului, menționează contribuția sa, alături de răzeși, la rezidirea noii bisericii din Pocreaca în anul 1853.

Dumitrache Handoca a fost interesat de modul în care se desfășura procesul instructiv-educativ în școala din sat, unde învățaseră și mai aveau încă de învățat unii dintre copiii săi. Se știe că el coopera cu învățătorul școlii. Înțelegea exigența acestuia și s-a dovedit imparțial în aprecierea elevilor, când a fost solicitat, chiar dacă copiii săi nu erau cel mai bine notați la disciplinele școlare de învățător. Afirmatia se referă la faptul că în lunile ianuarie și iulie 1875, Dumitrache Handoca fusese numit în comisiile de examinare a elevilor din clasele I-IV, anul școlar 1874-1875. Timp de 32 de ani, între anii 1865- 1897, școala din Pocreaca a fost singura școală din comuna Poiana Cârnelui, alcătuită din zece sate - cătune, unele aflate la distanță de peste 15 km. În arhiva școlii sunt păstrate două procese verbale, din 7 februarie 1875 și 5 iulie 1875, cu numele celor ce formaseră comisia de examen și aprecierea generală a elevilor. Comisia constatase că „elevii examinați au răspuns foarte bine”, aprecia meritul învățătorului

„ce-au făcutu progresu eleviloru”, îi adresau „vii mulțumiri”, exprimându-și recunoștința pentru activitatea sa. Un exemplar era trimis „împreună cu osebita notă D-lui Revizorul școlar”. Se cunoaște cine era revizorul școlar pentru județele Iași și Vaslui, în anul 1875! Ne putem imagina că ar fi fost posibil ca Dumitrache Handoca să-l fi cunoscut pe revizorul școlar Mihai Eminescu, mai ales că elevul Handoca Dimitrie, fiul său urma clasa a IV-a, în septembrie 1875, când școala era inspectată de poetul Mihai Eminescu. Poate și aceste aprecieri au contribuit la impresia foarte bună a revizorului despre școala satului, propunându-o să fie „ridicată la gradul I”²⁸. Nu avem dovezi și nu știm dacă Dumitrache Handoca avea vreo idee de preocupările literare și de valoarea „revizorului școlar” de la acea vreme. Poate că presa timpului păstrează asemenea însemnări.

Când s-a mutat cu locuința în Iași, după anul 1889, Dumitrache Handoca și-a vândut o parte din pământul ce-l cumpărase în tinerețe, familiei Bozian a cărei soție (Tinca) era fiica lui Iancu Darie din Pocreaca.

Arhiva Primăriei Pocreaca a fost distrusă în anii celui de-al Doilea Război Mondial²⁹, altfel am fi avut mai multe posibilități de documentare.

În absența unei fotografii a bunicului său, Dimitrie I. Handoca îi realizează din amintirile sale (copil fiind îi privise o poză), un portret fizic și moral scris, demn de un nepot iubitor: „Era bunicul un om nu prea înalt, robust, cu o mare barbă colilie, cu ochi pătrunzători, încă plini de energie și la bătrânețe. Un om ce-ți impunea un profund respect prin felul cum vorbea, de cum se comporta. Sever și autoritar cu copiii săi, cărora le-a dat o frumoasă educație”, copii crescuți și educați cu o dragoste bine strunită, în cultul muncii, adevărului, cinstei și respectului pentru aceste valori, un bun exemplu pentru cei din timpul și din locul său.

Ce a rămas din toate acestea în satul în care a viețuit familia Handoca? Este doar ceea ce rămâne dintotdeauna: doar amintirea din ce în ce mai îndepărtată, dusă până la uitare. Au urmat alți „stăpâni” ce și-au impus numele, devenite repere. Și astăzi, unii localnicii rostesc cuvintele devenite denumire(a) „lacul(lui) Handoca”, situat pe un platou al dealului sud-vestic, în apropiere de locul fostei case a familiei Handoca. Două cuvinte care au devenit, cu timpul, un toponim. Rămas în memoria orală a multor localnici, timp de peste un veac jumătate, toponimul a păstrat în sat numele familiei Handoca.

²⁸ Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, Iași, 2001, p. 435-436.

²⁹ SJANI, Primăria comunei Pocreaca, județul Iași, *dos. 52/1939*.

**RESEARCH OLD AND NEW ON THE HANDOCA FAMILY
(ABSTRACT)**

Ana Trincă-Buruiană

Serving to complement the concerns regarding the Pocreaca township in Iași county, the author of this work is concerned with the history of a family that is well-known in the modern history of that area. The history and genealogy of the Handoca family. To the genealogical information known from the previous works by Dumitru I. Handoca, Mircea Ciubotaru and Irina Roxana Petre, we can add some of the more interesting data, gathered from the documents that were either kept at the Iași Branch of the National Archives, or in the archives of the school in Pocreaca village, where Dumitrache Handoca and Ecaterina (Catinca) Handoca, neé Crivăț, spent most than halftheir lives. The information added to what had previously been written may contribute to the completion of a portrait of the family's life, a family that was special in its own way, dating back to the 19th century.



Școala veche din Pocreaca (construită între anii 1865-1870), inspectată în septembrie 1875 de revizorul școlar Mihai Eminescu.



Sublocotenentul Iustin Handoca, erou al Războiului de independență din 1877